

INTELIGENTNOSTI TEST IN GOSPOD A. N.*

V prvi številki letošnje „Sodobnosti“ je g. A. N. objavil sestavek „Inteligentnostni test pri Slovencih“. Odgovarjal bom samo na drugo poglavje njegovih izvajanj, ki se nanašajo na vprašanje inteligentnostnega testa in neposredno banovinske poklicne svetovalnice.

Odgovor na miselnost prvega poglavja prepuščam za to kompetentnim in prav tako odgovor na ton in gledanje g. A. N. na prizadevanja „Učiteljskega pokreta“.

Poklicna svetovalnica je povsem realna ustanova: s svojim delom služi praktičnim življenjskim potrebam in tako nujno akceptira družbeno okolje v katerem živi. Tako delajo vse institucije, n. pr. šole, bolnice, OUZD, direkcija drž. železnic in pod., pa tudi posamezniki, ki v sedanji družbi žive. Nikomur pa še ni prišlo na misel, da bi zahteval ukinitvev šol, bolnic, OUZD ali železnice z utemeljitvijo, da te ustanove služijo meščanski družbi.

Namen poklicne svetovalnice je v tem, da svetuje mladini, ki vstopa v šolo in v poklic, ali ko prestopa iz šole v šolo in iz poklica v drug poklic, kakšno šolo ali poklic naj si izbere. Pri tem upošteva sposobnosti in značaj (nagnenja, interese) posameznikov, kakor tudi gospodarski položaj poklicev.

Praktično življenje, kakor tudi strokovne izkušnje, so ponovno in neštetokrat pokazale, da je inteligentnost važen činitelj uspeha, oz. neuspeha v kakršnem koli poklicu, posebno pa za dijakov uspeh ali neuspeh v srednji šoli. Seveda ni inteligentnost edin tak činitelj, temveč je še dosti drugih (vse otrokovo okolje, rodbinske in premoženjske razmere, njegovo zdravje, starost, interesi in pod.)

Psihološke činitelje uvažujemo in ugotavljamo s pomočjo psihodiagnostičnih metod, ki jih pozna psihotehnika doslej okoli šestnajst. Ena izmed njih je testiranje in del tega testiranja je tudi merjenje inteligentnosti. Te seveda ne ugotavljamo samo s testi, marveč še z nekaterimi drugimi sredstvi.¹

Ostale činitelje, ki so pogoj za uspeh v poklicu ali v šoli, ugotavljamo po najrazličnejših metodah in s pomočjo najrazličnejših sredstev, pri čemer nam služijo tudi izsledki poklicne medicine in znanosti za raziskavanje okolja. To delamo predvsem takrat, kadar smo postavljeni pred praktično nalogo, da otroku, oziroma njegovim staršem neki poklic (vrsto šole) svetujemo ali odsvetujemo. Ostane pa še vedno nekaj činiteljev poklicnega (šolskega) uspeha, ki jih pri predhodnji preizkušnji ne moremo ugotoviti.

Gospod A. N. je izmed vseh teh činiteljev, ki jih uvažujemo, kritično obdelal samo enega, namreč inteligentnostni test. Če bi hotel pravično presoditi, ali prav postopamo, ko nekomu obiskovanje neke šole svetujemo ali odsvetujemo, bi moral obravnavati vse kriterije, ki nas pri tem delu vodijo. To je prva pomanjkljivost njegovega sestavka. Nepoučeni je moral dobiti vtis, ko da uporabljamo v svetovalnici samo inteligentnostni test, ki ga povrhu še mehanično interpretiramo, ne da bi si zastavili vprašanje, zakaj in kako je otrok dosegel v njem ravno tak izsledek in ne drugačnega. To seveda ni res. Poleg drugega upošteevamo n. pr., pod kakšnimi pogoji okolja je otrok svojo inteligentnost razvijal. Če dosežeta proletarski otrok in otrok iz „višjih“ vrst pri inteligentnostnem testu enak izsledek, smatramo proletarskega otroka za bolj sposobnega, ker je

* Priobčujemo poslani nam odgovor g. dr. Schmidta, v želji, da se z diskusijo razjasni načeti problem. Uredništvo.

¹ Gospod A. N. vprašuje, kaj inteligentnostni testi prav za prav merijo in pravi, da bi vse to „odkrili ob analizi vprašanj, iz katerih je test sestavljen, vse to bi se izkazalo ob eksperimentih v tej smeri“. Gospod A. N., vse to se je že zdavnaj izkazalo! O tem je napisana že ogromna literatura. Navajam samo dve reprezentativni deli: Thorndike, *The Measurement of Intelligence*, Columbia University, New York — in W. Stern, *Die Intelligenz der Kinder und Jugendlichen*, Leipzig, 1928.

svoyo inteligentnost dvignil do enake višine ob težjih zunanjih pogojih in se po tem tudi ravnalo. Kontrola naših nasvetov za študij na srednji šoli potrjuje, da je ta postopek pravičen. Gospod A. N. pa nam očita, da „nižjim“ slojem pot do srednje šole zapiramo!

Vendar ostanimo pri inteligentnostnem testu. Pisec skuša zbuditi vtis, da pri izbiranju dijakov zaradi posebnosti inteligentnostnega testa tendenčno postopamo. Pravi namreč: „Dognal“ je, da so otroci nekvalificiranih delavcev manj „inteligentni“ kakor otroci kvalificiranih delavcev, obrtnikov, kmetov in ti zopet manj „inteligentni“ kakor otroci iz „višjih“ slojev. Tendenca prakse poklicne svetovalnice je jasna. „Odsvetovala“ bo manj „inteligentnim“ proletarskim otrokom šolanje in bi jih avtoritativno izključila od šolanja, če bi bil ta sistem izbire uveljavljen. Vse gre torej na račun socialno „nižjih“ slojev.«

Če poslušamo ton tega pisanja in uvažujemo narekovaje, ki jih g. A. N. uporablja, kadar napiše, da sem nekaj „dognal“ (namreč to, da so proletarski otroci manj inteligentni od otrok „višjih“ slojev), bi sodili, da se s tem ne strinja. Zato se čudimo, ko beremo v naslednjem odstavku njegovo ugotovitev: „Inteligentnost je, kakor smo že prej rekli, socialno zavisna (kar je ugotovil tudi dr. Schmidt)“, in to še prav lepo utemeljuje, ko pravi: „Tudi ni dvoma, da je delavski otrok v nekih smereh manj treniral intelekt, medtem ko ima meščanski otrok tega treninga nič koliko.“ Gospod A. N. torej priznava socialno zavisnost inteligentnosti, kar sem tudi jaz ugotovil z inteligentnostnim testom. Zato se mi upravičeno vsiljuje vprašanje: Zakaj pa se potem razburja? Test je pokazal nek izsledek. A. N. se s tem izsledkom strinja — obenem pa test kritizira. Če priznavamo izsledek, je nesmiselno grajati metodo, pot, ki nas je do tega izsledka privedla.

Potrebna je pripomba: Če pravimo, da so proletarski otroci manj inteligentni, otroci „višjih“ slojev pa bolj, je mišljeno to seveda le množinsko, statistično, kot povprečje, ne posamično. To se pravi: čeprav so proletarski otroci povprečno manj inteligentni, otroci „višjih“ slojev pa povprečno bolj, so medsebojne razlike v okviru vsake skupine vendar tako velike, da je dosti otrok iz vrst „višjih“ slojev po svoji inteligentnosti globoko pod povprečnim nivojem proletarskih otrok, kakor je tudi obratno mnogo proletarskih otrok po svoji inteligentnosti daleč nad povprečnim nivojem otrok iz „višjih“ vrst. Vsega tega seveda nisem dognal samo jaz, ampak je bilo že pred menoj nešteto krat ugotovljeno.

Danes smatramo, da je inteligentnost, kakor se v praktičnem življenju javlja in kakor jo eksperimentalno ugotavljamo, rezultanta dveh činiteljev, namreč prirojene dispozicije, ki jo je okolje tako ali drugače (kakovostno) in bolj ali manj (kolikostno) oblikovalo in razvijalo. Vsakemu psihotehniku je pri inteligentnosti preizkušnji jasno, da meri rezultanto obeh činiteljev, ne da bi mogel povedati, kakšen delež odpade pri izsledku na prvi ali na drugi činitelj. Zato ne razumem g. A. N.-a, ko trdi, da smo to „obšli ali prezrli“.²

² V naslednjem stavku pravi A. N.: „Pri nas uporabljeni testi pa niso bili (kakor je to drugod običajno) niti prilagojeni našim razmeram; nihče jih ni revidiral in nihče jih ni standardiziral“. To seveda ni res. Gospod A. N. naj si prečita moj sestavek v „Kroniki“, 1940, št. 3, str. 181, kjer sem pod naslovom „Standardizacija inteligentnostnega testa ljubljanske poklicne svetovalnice“, razložil, kako smo pri nas ta test standardizirali. Da ne bo rekel, da je ta standardizacija „meščanska“, naj si prečita še razpravo s tega področja — eno najboljših zadevnih razprav v evropski literaturi, ki jo je napisal sovjetski psihotehnik Sirkin, vodja ukrajinskega delovnega instituta v Harkovu (izšla v prevodu pod naslovom „Die Bewertung von Testprüfungen“ v „Zeitschrift für angewandte Psychologie“, zvezek 31, 1928). Za primerjavo, kako standardizirajo intelig. teste v drugih kapitalističnih državah, naj si ogleda razpravo dr. J. Vaňe, v „Psychotechnicki ročenki“, št. 2, 1935 (Praha), iz ameriške literature pa morda knjigo: Garret, Statistics in psychology and education, Longmans Green 1937.

Prav tako priznavamo, da je inteligentnost delavskih otrok drugačna od inteligentnosti meščanskih otrok, ker živijo v drugačnem okolju in ker vpliva okolje ne le na količino, temveč tudi na kakovost duševnih funkcij, torej tudi na kakovost inteligentnosti. Nesmiselno pa je iz tega sklepati, „da bomo za večji teritorij mogli uporabljati enotne inteligentnostne teste šele tedaj, ko bodo socialne razlike izravnane in bodo vsi ljudje imeli slične možnosti in pogoje za svoj duševni razvoj.“ V tem primeru bi pač merili predvsem tiste inteligentnostne razlike, ki izhajajo iz različnosti prirojenih dispozicij. Zakaj pa bi ne smeli meriti tudi tistih inteligentnostnih razlik, ki jih ustvarja okolje? V Sovjetski zvezi uporabljajo enoten inteligentnostni test, ki je sestavljen po podobnih oblikovnih vidikih, kakor naš.³

Gospod A. N. trdi nadalje, da delamo proletarskim otrokom krivico, ker merimo njihovo posebno, proletarsko inteligentnost s testi, ki so bili prirejani za meščane. Iz tega izvaja: „Če bi sestavili teste, ki bi ustrezali proletarskemu okolju, bi se pokazalo, da so meščani in z njimi vsi testatorji „manj inteligentni.“ — Od kod pa g. A. N. to ve? Kdo mu je pa to povedal? — Ni odgovorno, nekaj trditi, česar še nikjer na svetu ni nihče dokazal! Naj gospod A. N. tak test sestavi in svojo trditev dokaže!

V opombi navaja g. A. N. zanimivo anekdoto o testiranju Eskimov, njenega globljega smisla pa ni doumel. Glavar Eskimov je dejal učenim gospodom, naj kar pridejo k njim na sever, pa se bo izkazalo, da je njihova inteligentnost na stopnji dojenčka. Zakaj pa je glavar to rekel? Zato, ker je vedel, da moramo meriti inteligentnost ob zahtevah, ki jih okolje na njo stavlja. Vedel je, da presojamo inteligentnost po tem, kako se nekdo v danem okolju znajde, kako po intelektualni strani na zahteve okolja reagira. Gospod A. N. pa tega ne ve. Če pride nekdo k Eskimom, bomo njegovo inteligentnost merili ob zahtevah, ki jih stavlja na njo eskimsko okolje; če pa naj pride nekdo v srednjo šolo, bomo njegovo inteligentnost merili po kriterijih in zahtevah, ki jih na njo stavlja srednja šola. In če so ti kriteriji „meščanski“, bomo pač zaradi nujnih praktičnih nalog (zaradi prognoze šolskega uspeha), ki jih moramo vršiti, merili „meščansko“ inteligentnost; če pa bi imela srednja šola „proletarske“ kriterije, bi (tudi zaradi prognoze šolskega uspeha) ugotavljali „proletarsko“ inteligentnost. Delavska mati bi se nam lepo zahvalila, če bi ji nasvetovali, naj da svojega otroka na srednjo šolo, z utemeljitvijo, da ima otrok sicer visoko razvito „proletarsko“ inteligentnost, tiste inteligentnosti, ki jo bo od njega zahtevala srednja šola, pa nima in bo zato po vsej verjetnosti padel. In ker tako ne delamo, prihaja g. A. N. do suverena zaključka, „da je vse dosedanje slovensko prizadevanje (teoretično in praktično) glede inteligentnostnih testov zgrešeno“.

Kaj pa nam g. A. N. glede naše ustanove svetuje? Ali naj jo iz protesta proti „meščanskim“ kriterijem srednje šole zapremo?

Vsak nasvet, ki ga damo glede obiskovanja neke šole, čez eno ali več let kontroliramo. Ugotovili smo, da praksa potrjuje naše delo v 90 odstotkih. Večina naših obiskovalcev je iz revnih vrst. Tako smo mnogim revnim staršem prihranili neplodne izdatke za šolo, skrb in jezo, otrokom pa čas ter jim ohranili nezmanjšano vero vase in v poklicno delo. Ali je to nesocialno?

Preostaja še vprašanje družbenega izvora dijakov in njihovega šolskega uspeha. Gospod A. N. citira moj sestavek iz „Kronike“, kjer sem napisal, da med tema dvema činiteljema ne najdemo nikakih izrazitih zavisnosti. To sem napisal zato, ker so za-

V omenjenem svojem sestavku sem med drugim zahteval, da „moramo ugotoviti norme za presojanje sposobnosti ravno tistega prebivalstva, za katerega neki test uporabljamo“. A. N. pa me povsem uči, da inteligentnost „ne more biti neodvisna od časa in prostora in tudi ne biološke in socialne stvarnosti!“

³ Keller-Viteles, Vocational Guidance Throughout the World, London, 1937.

visnost, ki se je prej pokazala med inteligentnostjo in družbenim izvorom, pri primerjanju družbenega izvora in šolskega uspeha prelomili kmečki otroci s svojim boljšim šolskim uspehom. Iz tega pa ne sledi, da bi imeli delavski otroci enak šolski uspeh kot otroci iz „višjih“ slojev. Naš material (šolski redi) kaže, da imajo — povprečno seveda, ne posamično — delavski otroci slabši šolski uspeh kot otroci iz „višjih“ vrst.⁴ Saj to je razumljivo. Otrok dobro situiranih staršev je bolje hranjen, ima svojo sobo ali vsaj svojo postelj, luč, kurjavo, ne potrebujejo ga za druga opravila, ima na razpolago inštruktorja, medtem ko delavskemu otroku mnogo tega manjka. Prej omenjena kontrola naših nasvetov dokazuje, da svetujemo šolo delavskemu otroku s prav tako stopnjo zanesljivosti, kot ostalim.

Če na kratko povzamem, je stvar taka: Uvažujemo okolje, od koder otrok izhaja, sicer ne takó, da bi uporabljali po socialnih razredih kvalitativno diferenciran inteligentnostni test, temveč s tem, da v vsakem konkretnem primeru otrokovo okolje spoznamo in to spoznanje uporabimo za razlaganje izsledkov pri kateri koli preizkušnji, tudi pri inteligentnostni. Poleg tega pa upoštevamo še okolje, kamor bo otrok prišel, če se bo ravnal po našem nasvetu. Uvažujemo torej oboje: od kod otrok prihaja in kam gre.

Gospod A. N. nam zato po krivem očita, da prvi vidik zanemarjamo, drugega pa sploh ne pozna. Tako je bil prisiljen, ustvariti si ob pomanjkljivih informacijah in neznanju psihotehniko, poklicno svetovanje in inteligentnostni test le v domišljiji in se s tem umišljenim nasprotnikom spoprijeti.

Dr. Vlado Schmidt.

TRAGIKA DEMOKRATIČNE METAFIZIKE.

Andrej Beličan

S pravo moralno razkačenostjo se spravlja Ude nad osnovno samospoznanje nove družbene sile, nad njeno razredno gledanje na meščansko družbo, to je nad spoznanje, da se ljudje v njej delijo v družbene razrede, katerih medsebojne odnose določa njihov različni položaj v družbeni proizvodnji, in da so ti odnosi bistveni za družbeni razvoj. V tem nazoru vidi Ude zanikanje „človeka“, zanikanje „realnosti človeške osebe in realnosti narodne skupnosti“! Zanj namreč konkretni človek s svojim konkretnim položajem v družbi, s svojim odnosom do dela in kruha, do bogastva in proizvodjalnih sredstev, to je do tistih konkretnih reči, ki tvorijo osnovo družbenega in individualnega človeškega življenja — zanj vse to ni realnost! Zanj je realen samo abstraktni „človek“ kot „samostojna kategorija“ s „prirojenimi pravicami“, ki brez vsake vezanosti na kake razredne boje filozofira o „pravičnejši“, to je liberalnodemokratični, in o „krivičnejši“, to je neliberalnodemokratični ureditvi družbe. Od kod se je vzel ta abstraktni človek, ki edini uživa naklonjenost demokratičnih metafizikov? Pojavil se je bil na neki stopnji družbenega razvoja kot konkretni bорец v razrednem boju „tretjega stanu“, to je meščanskega razreda in vsega ljudstva zoper absolutno monarhijo, ki je ohranjala fevdalizem; proti fevdalnemu razredu se je skliceval na „prirojene človeške pravice“, ki so izražale družbeno potrebo po odpravi fevdalizma in prosti poti za meščansko, kapitalistično družbo. Ta konkretni človek — razredni bорец se je v meščanski metafiziki spremenil v abstraktnega „človeka“ ali „človeka sploh“, v utvaro, ki v prid meščanskemu

⁴ V Nemčiji je isto ugotovil Hartnacke: „Zur Verteilung der Schultüchtigen auf die sozialen Schichten“, Zeitschrift für pädagogische Psychologie, zvezek 1—2, 1917.